

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ СОЦІОЛОГІЇ ТА УПРАВЛІННЯ
КАФЕДРА СОЦІОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан факультету соціології та
управління

М. А. Лепський

“30” серпня 2016 р.

СОЦІОЛОГІЯ СІМ'Ї ТА МОЛОДІ

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

підготовки бакалаврів

Укладач: к.філос.н., доцент кафедри соціології Павленко І.О.

Обговорено та ухвалено
на засіданні кафедри соціології

Протокол № 1 від “30” серпня 2016 р.
Завідувач кафедри соціології

В.О. Скворець

Ухвалено науково-методичною радою
факультету соціології та управління

Протокол № 1 від “30” серпня 2016 р.
Голова науково-методичної ради
факультету соціології та управління

О.С. Маліновська

2016 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 0301 – «Соціально-політичні науки»	Нормативна	
	Напрямок підготовки 6.030101 – «Соціологія»		
Загальна кількість годин – 108		Рік підготовки:	
		4-й	5-й
		Семестр	
		7-й	10-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 6	Рівень вищої освіти: бакалавр	Лекції	
		12 год.	12 год.
		Семінарські	
		12 год.	
		Самостійна робота	
		84 год.	96 год.
Вид контролю:			
залік	залік		

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: знайомство студентів з основами соціологічних знань про інститути сім'ї та шлюбу, про тенденції розвитку шлюбно-сімейних відносин, про цілі та стратегії сімейної політики, методологією та методами соціологічного вивчення сім'ї та шлюбу, з поняттям сім'ї як соціальної системи, її структурою, функціонуванням та розвитком, з основами сучасної сімейної політики України, а також надати практичні навички в розробці і застосуванні її інструментальних і методичних засобів.

Курс дозволяє зрозуміти місце сім'ї в процесі історичних змін, її місце серед соціальних інститутів в системі державного управління, визначити, яким чином можливе здійснення макросоціальних функцій сім'ї через аналіз власних потреб особистості у сім'ї. Специфіка даної дисципліни заключається у тому, що її вивчення може служити основою для особистісного росту та зростання власної компетентності в сфері шлюбно-сімейних відносин.

Завдання:

- визначити зміст і значення соціології сім'ї як наукової дисципліни та навчального предмета;
- проаналізувати сім'ю як соціальний інститут;
- виявити основні теоретичні підходи до соціологічного дослідження сім'ї;
- оволодіти фундаментальними категоріями та поняттями соціології сім'ї, вміти їх застосовувати в емпіричних дослідженнях;
- проаналізувати зміни гендерних ролей та стереотипів у суспільстві та сім'ї та вплив змін на шлюбно-сімейні стосунки;
- дослідити основні тенденції розвитку сімейно-шлюбних відносин;
- показати можливості соціології сім'ї в дослідженні сім'ї як суспільного явища, у вивченні суспільства і соціальних процесів.

У результаті вивчення курсу студент повинен

знати:

- об'єкт, предмет соціології сім'ї, її місце серед суспільних і гуманітарних наук;
- основні етапи становлення та розвитку соціології сім'ї;
- фундаментальні поняття та категорії курсу;
- базові форми сім'ї та шлюбу в їх історичному розвитку;
- типи сімей та стадії її розвитку;
- систему функцій сучасної сім'ї;
- соціальні характеристики, тенденції й механізми розвитку соціології сім'ї;
- проблеми сім'ї та сімейної політики в сучасній Україні.

вміти:

- вільно володіти ключовими поняттями і концепціями дисципліни;
- самостійно аналізувати, оцінювати та прогнозувати розвиток інституту сім'ї;
- охарактеризувати сім'ю як соціальний інститут та малу соціальну групу;
- використовувати набуті знання на практиці.

Міждисциплінарні зв'язки: Курс будується на знаннях отриманих в рамках курсів: «Соціальна філософія», «Соціальна психологія», «Соціологія особистості». Адже становлення соціології сім'ї як галузі соціологічного знання відбувалось у взаємозв'язку з іншими соціогуманітарними науками.

3. Програма навчальної дисципліни

Розділ 1. Шлюбно-сімейна проблематика у вітчизняній та зарубіжній соціології

Тема 1. Соціологія сім'ї як наука, її становлення та розвиток

Предмет соціології сім'ї. Об'єкт та предмет дослідження соціології сім'ї. Місце соціології сім'ї в системі соціологічних знань. Соціологія сім'ї як спеціальна соціологічна теорія, її структура та функції. Система категорій соціологічного дослідження сім'ї. Основні етапи розвитку соціології сім'ї. Зв'язок соціології сім'ї з іншими науками про суспільство і людину: етнографією, психологією, історією, культурологією і т.п.

Функції соціології сім'ї. Її місце і роль у науковому пізнанні і соціальній практиці функціонування і трансформації сім'ї.

Тема 2. Історична еволюція теорій і уявлень про феномен сім'ї

Передумови становлення соціології сім'ї у ХІХ ст. Погляди Л. Моргана на рід і сім'ю. Матеріалістична концепція становлення та розвитку сім'ї Ф. Енгельса.

Сім'я як основна одиниця суспільства та модель для формування держави у соціології О. Конта. Соціологічні дослідження сім'ї у ХІХ ст.: Ф. Ле Пле. Антропологічні дослідження сім'ї Б. Малиновського. Історико-соціологічні погляди на сім'ю М. Ковалевського. П. Сорокін про кризу сім'ї на початку ХХ ст. Сучасні напрями дослідження сім'ї: соціобіологічна, неомарксистська теорія сім'ї, теорія рольового конфлікту та структурний функціоналізм про сім'ю.

Соціальний аналіз сім'ї в системі структурних та динамічних координат. Загальносоціологічна пізнавальна база соціології сім'ї, її взаємозв'язок з іншими приватними соціологічними дисциплінами.

Тема 3. Інститут сім'ї: розвиток, структура, функції, місце в суспільстві

Історико-еволюційний підхід у соціології сім'ї. Походження шлюбу і сім'ї, історичні етапи їх розвитку.

Шлюбно-сімейні відносини в первісному суспільстві. Кровноспоріднених сім'я, полігамія, моногамія. Концепції проміскуїтета і матріархату: pro et contra. Матріархат як найбільш рання соціальна організація родини й суспільства.

Сім'я в доіндустріальному суспільстві. Патріархат як історичний тип соціальної організації родини й суспільства. Його відмінні риси, фактори становлення та функціонування.

Тема 4. Шлюб як соціальний інститут

Шлюб як соціальний інститут, види браку. Потреби та цінності сім'ї та шлюбу, їх співвідношення. Соціальна патологія та її види. Причини та специфіка сімейних проблем та дисфункцій. Алкоголізм, наркоманія та сім'я. Виховання дітей у неблагополучних сім'ях. Насильство у сім'ї: форми, фактори та рівень поширення. Основні види діяльності центрів соціальних служб сім'ї.

Розлучення як деструктивне: наслідок кризи шлюбу і сім'ї. Негативні макросоціальних наслідки розлучень. Вимушеність та допустимість розлучень в певних життєвих ситуаціях.

Кількісні та якісні характеристики брачності і розлучуваності. Повторні шлюби, поширення моделі «послідовної моногамії».

Тема 5. Соціальна сутність шлюбу

Соціологічне поняття сім'ї як соціального інституту і малої групи. Розкриття соціальної сутності сім'ї через зв'язані поняття: «сім'я» - «шлюб» - «батьківство» - «спорідненість» - «домогосподарство».

Функції сім'ї як соціального інституту. Специфічні та неспецифічні функції сім'ї, їх трансформація в індустріально-урбаністском суспільстві. Соціологічний аналіз структури сім'ї.

Типологія сімейних структур та їх основні різновиди. Розширені і нуклеарні сім'ї. Повна і неповна сім'я. Типи сімей за критерієм влади і успадкування. Всередині сімейна рольова структура.

Розділ 2. Соціальний інститут шлюбу

Тема 6. Шлюбна поведінка як основа сімейного життя

Одно- та дво- кар'єрна сім'я. Розподіл ролей та влади у сім'ї. Проблема лідерства у сім'ї. Соціальна нерівність в системі сімейних відносин. Шлюбний контракт.

Тема 7. Сексуальна та репродуктивна поведінка

Соціально-психологічні аспекти сімейного життя Сім'я як первинна мала група. Специфіка сім'ї як соціально-психологічної цілісності, єдності подружжя, батьків - дітей, родичів.

Сімейні ролі і міжособистісні відносини. Вектори «влади» - «відповідальності» - «емоційної близькості / відчуження» в сімейному соціумі. Внутрісімейна рольова структура і ступінь задоволеності сімейним життям.

Об'єктивні чинники сімейної стабільності. Типи сімейного поведінки. Мотивація вступу в шлюб і цілі подружжя. Стадії і фактори шлюбного вибору.

Тема 8. Життєвий цикл сім'ї

Поняття «життєвого циклу сім'ї» та особливості структури і функціонування сім'ї на різних стадіях її існування. Батьківство як головний критерій сімейного циклу. «Молода», «зріла» і «літня» сім'ї, особливості їх структури і способу життя.

Тема 9. Сім'я: гендерні аспекти

Передісторія появи гендерного підходу до опису соціокультурних явищ. Традиційне розуміння соціокультурних ролей (Платон, І.Кант, Г.Гегель, О. Шопенгауер, Ф.Ключевський, З. Фрейд та ін).

Передумови виникнення гендерної теорії. Її застосування в дослідженнях інституту сім'ї, освіти, засобів масової інформації, громадської думки та ін. Гендерні ролі та гендерні стереотипи. Історія виникнення феміністського руху: джерела започаткування філософських теорій фемінізму. Неофемінізм. Особливості ліберального, радикального та соціалістичного фемінізму. Фемінізм та інститут сім'ї.

Тема 10. Молода сім'я та її особливості

Молода сім'я як проблема наукового аналізу. Соціально – економічні та житлові проблеми молоді сім'ї. Сімейне консультування та соціально-психологічна та сексуальна допомога як фактор подолання кризи молоді сім'ї.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин										
	денна форма						Заочна форма				
	усього	у тому числі					усього	у тому числі			
		л	с/п	лаб	сам.роб.	інд. завд.		л	с/п	лаб	сам.роб.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	
Розділ 1. Шлюбно-сімейна проблематика у вітчизняній та зарубіжній соціології											
Тема 1. Соціологія сім'ї як наука, її становлення та розвиток.	10	2			8		10	2			9
Тема 2. Історична еволюція теорій і уявлень про феномен сім'ї.	12	2	2		8		10				9
Тема 3. Інститут сім'ї: розвиток, структура, функції, місце в суспільстві	10		2		8		11	2			9
Тема 4. Шлюб як соціальний інститут.	10	2			8		10	2			9
Тема 5. Соціальна сутність шлюбу.	12		2		10		13				12
Разом за змістовим модулем 1	54	6	6		42		54	6			48
Розділ 2. Соціальний інститут шлюбу											
Тема 6. Шлюбна поведінка як основа сімейного життя.	10	2			8		10	2			9
Тема 7. Сексуальна та репродуктивна поведінка.	12	2	2		8		10				9
Тема 8. Життєвий цикл сім'ї.	10	2			8		10	2			9
Тема 9. Сім'я: гендерні аспекти.	10		2		8		10				9
Тема 10. Молода сім'я та її особливості.	12		2		10		14	2			12
Разом за змістовим модулем 2	54	6	6		42		54	6			48
Усього годин	108	12	12		84		108	12			96

5. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денне	Заочне
1.	Соціологія сім'ї як наука, її становлення та розвиток.	2	2
2.	Історична еволюція теорій і уявлень про феномен сім'ї.	2	0
3.	Інститут сім'ї: розвиток, структура, функції, місце в суспільстві.	0	2
4.	Шлюб як соціальний інститут.	2	2
5.	Шлюбна поведінка як основа сімейного життя.	2	2
6.	Сексуальна та репродуктивна поведінка.	2	0
7.	Життєвий цикл сім'ї.	2	2
8.	Сім'я: гендерні аспекти.	0	2
9.	Молода сім'я та її особливості.	0	2
	Усього:	12	12

6. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денне	Заочне
1.	Історична еволюція теорій і уявлень про феномен сім'ї.	2	
2.	Інститут сім'ї: розвиток, структура, функції, місце в суспільстві.	2	
3.	Соціальна сутність шлюбу.	2	
4.	Сексуальна та репродуктивна поведінка.	2	
5.	Сім'я: гендерні аспекти.	2	
6.	Молода сім'я та її особливості.	2	
	Усього:	12	

7. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денне	Заочне
1.	Соціологія сім'ї як наука, її становлення та розвиток.	8	9
2.	Історична еволюція теорій і уявлень про феномен сім'ї.	8	9
3.	Інститут сім'ї: розвиток, структура, функції, місце в суспільстві.	8	9
4.	Шлюб як соціальний інститут.	8	9
5.	Соціальна сутність шлюбу.	10	12
6.	Шлюбна поведінка як основа сімейного життя.	8	9
7.	Сексуальна та репродуктивна поведінка.	8	9
8.	Життєвий цикл сім'ї.	8	9
9.	Сім'я: гендерні аспекти.	8	9
10.	Молода сім'я та її особливості.	10	12
	Усього:	84	96

Індивідуальне завдання

За результатами вивчення курсу студент має підготувати презентацію, а також написати есе.

8. Види контролю і система накопичення балів

Методи контролю

Контроль рівня знань студентів щодо засвоєння ними тем з дисципліни «Соціологія міста» базується на методах усного контролю, методах письмового контролю, методах практичного контролю, дидактичних тестах.

Завданням поточного контролю є систематична перевірка розуміння та засвоєння програмного матеріалу, виконання практичних, лабораторних робіт, умінь самостійно опрацьовувати тексти, складання конспекту, написання звіту, реферату, здатності публічно чи письмово представляти певний матеріал.

Поточний контроль здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента до виконання конкретних завдань.

Оцінювання відповідей на семінарському занятті:

4,5 балів – чітка повна змістовна відповідь на питання, оперування багатьма теоретичними джерелами, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування власної авторської позиції;

3 бали – все вище перелічене, але при відсутності авторської позиції; 1 бал – змістовна відповідь з використанням одного джерела;

0,5 балів – змістовне доповнення або поверховий виклад матеріалу; 0 балів – відсутність відповіді.

Рубіжний підсумковий контроль проводиться по завершенні вивчення змістовного модуля у вигляді контрольної роботи або тестування.

Оцінювання контрольних робіт:

6 балів – повна змістовна відповідь на всі завдання, оперування багатьма теоретичними джерелами, висока аргументованість відповіді, переконливе демонстрування власної авторської позиції;

4-5 балів – авторська позиція заявлена, але повністю не обґрунтована, викладення матеріалу засноване на знанні джерел, але без аналітичної позиції;

3-4 бали – поверховий виклад матеріалу, слабке знання теоретичних джерел;

1-2 бали – короткий поверховий виклад матеріалу, нечіткі та помилкові визначення понять; 0 балів – відсутність відповідей.

Оцінювання індивідуальних завдань та самостійної роботи студента здійснюється за критеріями:

а) при усних відповідях:

- повнота розкриття питання;
- логіка викладення, культура мови;
- впевненість, емоційність та аргументованість;
- використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, журналів, інших періодичних видань тощо);
- аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

б) при виконанні письмових завдань:

- повнота розкриття питання;
- цілісність, систематичність, логічна послідовність, вміння формулювати висновки;
- акуратність оформлення письмової роботи;
- підготовка матеріалу за допомогою комп'ютерної техніки, різних технічних засобів (плівок, слайдів, приладів, схем тощо).

Самостійна робота студента оцінюється за 3 бальною шкалою, індивідуальне завдання оцінюється за 20 бальною шкалою.

Підсумковий контроль проводиться по закінченню вивчення курсу з метою оцінювання результатів вивчення навчального курсу на завершальному етапі.

Розрахунок рейтингових балів за видами поточного контролю

№ п/п	Вид діяльності	Коефіцієнт (вартість виду)	Кількість робіт	Результат
1.	Самостійна робота	1	10	10
2.	Виконання тестового завдання	11,5	2	23
3.	Відповідь на семінарі	4,5	6	27
Підсумковий рейтинговий бал				60

Поточний контроль знань		Залік		Сума
Змістовий розділ 1	Змістовий розділ 2	Індивідуальне завдання	Відповідь на запитання	
30	30	20	20	100

Підсумковий контроль включає 40 балів, які розподіляються за наступною схемою: 20 балів – ІДЗ, 20 балів – практичні завдання (10 балів), теоретичне завдання (10 балів).

Шкала оцінювання: національна та ECTS

ЗА ШКАЛОЮ ECTS	За шкалою університету	За національною шкалою	
		Екзамен	Залік
A	90 – 100 (відмінно)	5 (відмінно)	Зараховано
B	85 – 89 (дуже добре)	4 (добре)	
C	75 – 84 (добре)		
D	70 – 74 (задовільно)	3 (задовільно)	
E	60 – 69 (достатньо)		
FX	35 – 59 (незадовільно – з можливістю повторного складання)	2 (незадовільно)	Не зараховано
F	1 – 34 (незадовільно – з обов'язковим повторним курсом)		

9. Рекомендована література

Основна:

1. Андреева И. С. Семья: книга для чтения. Кн. 2 / И. С. Андреева, А. В. Гулыга. – М: Политиздат, 1991. – 346 с.
2. Антонов А. И. Микросоциология семьи (методология исследования структур и процессов) / А. И. Антонов. – М., 1998. – 360 с.
3. Антонов А. И. Социология семьи / А. И. Антонов, В. М. Медков. – М.: Изд-во МГУ: Изд-во Международного университета бизнеса и управления ("Братья Карич"), 1996. – 304 с
4. Гідденс Е. Соціологія / Ентоні Гідденс; пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; наук. ред. О. Іващенко. – К.: Основи, 1999. – 726 с.
5. Глазунов С. В. Соціологія сім'ї: [навч. посібник для вищ. закл. освіти] / С. В. Глазунов.
– Д.: РВВДД, 2000. – 140 с.
6. Голод С. И. Семья и брак: историко-социологический анализ / С. И. Голод. – СПб.: ТОО ТК «Петрополис», 1998. – 187с.
7. Гребенников И. В. Основы семейной жизни: [учебное пособие для студентов педагогических институтов] / И. В. Гребенников. – М.: Просвещение, 1991. – 275 с.
8. Кравченко А. И. Социология: [учебник для вузов] / Кравченко А. И. – М.; Академический Проект, 2001. – 508 с.
9. Социология: [учебник] / [Волков Ю. Г., Добренков В. И., Нечипуренко В. Н., Попов А. В.]; под ред. проф. Ю. Г. Волкова. – Изд. 2-е, испр. и доп. – М.: Гардарики, 2003. – 512 с.
10. Черняк Е. М. Социология семьи: [учебное пособие] / Е. М. Черняк. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и К⁰», 2004. – 238 с.

Додаткова:

1. Андреева Т. В. Семейная психология: [учебное пособие] / Т. В. Андреева. – СПб.: Речь, 2004. – 244 с.
2. Анурин В. Ф. Сексуальная революция: двойной стандарт / Анурин В. Ф. // Социс. – 2000. – № 9. – С. 88-95.
3. Бодрова В. В. Репродуктивное поведение как фактор депопуляции в России / Бодрова В. В. // Социологические исследования. – 2002. – № 6. - С. 96-102.
4. Головатий М. Ф. Молодіжна політика в Україні: проблеми оновлення / М. Ф. Головатий.
– К.: Наук.думка, 1993. – 325 с.
5. Голод С. И. Современная семья: плюрализм моделей / Голод С. И. //Социологический журнал. – 1996. – № 3/4. – С. 99 – 105.
6. Гурко Т. А. Социология пола и гендерных отношений / Т. А. Гурко // Социология в России / Под ред. В.А. Ядова. 2-е изд., перераб. и допол. – М.: Институт социологии РАН, 1998. – С. 173-195.
7. Гурко Т. А. Трансформация института семьи: постановка проблемы / Т. А. Гурко

//Социологические исследования. – 1995. - № 10. – С. 46 – 62.

8. Клецина И. С. Гендерная социализация: [учебное пособие] / И. С. Клецина. - СПб, Изд-во РГПУ. – 1998. – 128с.
9. Лавриненко Н. В. Женщина: самореализация в семье и обществе / Лавриненко Н. В. – К., 1999. – 111 с.
10. Мацковский М. С. Социология семьи: проблемы теории, методологии и методики / М. С. Мацковский. – М., 1989. – 116 с.
11. Морган Л. Г. Древнее общество, или Исследование линий человеческого прогресса от дикости через варварство к цивилизации / Льюис Г. Морган. – Л.: Изд-во ин-та народов Севера ЦИК СССР, 1935. – 373 с.
12. Осадчая Г. И. Семьи безработных и семейная политика / Осадчая Г. И. // Социологические исследования. – 1997. - № 1. – С. 79–82.
13. Основи теорії гендеру: [навчальний посібник] / [відповід. редактор: Скорик М. М.] – К.: “К.І.С.”, 2004. – 536 с.
14. Седельников С. С. Позиции супругов и типологические особенности реакции на развод / Седельников С. С. // Социологические исследования. – 1992, – № 2. – С. 38 – 46.
15. Социальная статистика. [учебник для вузов] / [под редакцией И. И. Елисеевой]; 4-е изд. перераб и доп. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 655с.
16. Социология: [учебник] / [под ред. проф. Ю. Г. Волкова]. – М.: Гардарики, 2003. – 512 с.
17. Чодороу Н. Воспроизводство материнства: Психоанализ и социология гендера / Ненси Чодороу. – М.: «Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН)», 2006. – 496 с.

10.Інформаційні ресурси

1. Антонов А. И. Социология семьи / А. И. Антонов, В. М. Медков. - М.: Изд-во МГУ: Изд-во Международного университета бизнеса и управления ("Братя Карич"), 1996. – 304 с. Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://socioline.ru/pages/aiantonov-vmmedkov-sotsiologiya-semi>.
2. Гідденс Е. Соціологія / Ентоні Гідденс; пер. з англ. В. Шовкун, А. Олійник; наук. ред. О. Іващенко. – К.: Основи, 1999. – 726 с. (Глава 7. «Сім'я, шлюб і особисте життя». – С. 174—211). Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/209291>.
3. Черняк Е. М. Социология семьи: [учебное пособие] / Е. М. Черняк. – М.: Издательско- торговая корпорация «Дашков и К⁰», 2004. – 238 с. Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://socioline.ru/book/em-chernyak-sotsiologiya-semi>.
4. Чодороу Н. Воспроизводство материнства: Психоанализ и социология гендера / Ненси Чодороу. – М.: «Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН)», 2006. – 496 с. Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/516959/>